

Okul yöneticilerinin eğitimde sosyal adalet politikalarına yönelik görüşleri**Ali İhsan Güler¹, Özgür Baysal², Ali Nayir³, Mustafa Yüksel⁴**

DOI 10.5281/zenodo.10612624

Özet

Bu araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin eğitimde sosyal adalet politikalarına yönelik görüşlerini incelemektir. Nitel araştırma yöntemine göre planlanan araştırma durum desenine göre tasarlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 16 okul yöneticisi oluşturmuştur. Çalışma grubu, kolayda örnekleme yaklaşımı kullanılarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma verileri temalar ve kodlar vasıtası ile içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Sosyal adalet politikaları, öğrenci başarısını artırmak, başarı farklarını azaltmak, motivasyonu ve özgüveni yükseltmek, iletişimi güçlendirmek, topluluk içinde farkındalığı artırmak, katılımı teşvik etmek ve fırsat eşitliği sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu politikalar, çeşitli iletişim stratejileri, dijital platformlar, kültürel ve dil destek grupları, ailelerle iletişim günleri ve anketler gibi yöntemlerle okullarda çeşitliliği ve topluluk içi farkındalığı artırmayı hedefler. Ayrıca, dezavantajlı gruplardaki öğrencilerin katılımını ve başarısını desteklemek için akademik destek programları, mentorluk, kariyer desteği ve burslar gibi bireysel gelişim programları uygulanmaktadır. Sosyal adalet politikalarının öğrenci başarısına etkisini değerlendirmek amacıyla katılımcı görüşlerine dayanan bu çalışmalara ek olarak, politikaların etkinliğini nicel verilerle destekleyen çeşitli ölçüm ve değerlendirme araçları geliştirilmesi önerilir. Bu araçlar, öğrenci başarısındaki değişimleri daha objektif bir şekilde ölçerek sosyal adalet politikalarının uygulanabilirliği ve etkinliği konusunda daha kapsamlı bir anlayış sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, sosyal adalet, eğitim politikası, eğitim yönetimi.**School administrators' views on social justice policies in education****Abstract**

This study examines school administrators' views on social justice policies in education. The research, planned according to the qualitative research method, was designed and conducted according to the case design. The study group consisted of 16 school administrators. The study group was selected using a convenience sampling approach. A semi-structured interview form consisting of open-ended questions created by the researchers was used as a data collection tool. The study data were analysed by content analysis through themes and codes. Social justice policies are used to increase student achievement, reduce achievement gaps, increase motivation and self-confidence, strengthen communication, increase awareness within the community, encourage participation and provide equal opportunities. These policies aim to increase school diversity and community awareness through various communication strategies, digital platforms, cultural and language support groups, family contact days and surveys. In addition, individual development programs such as academic support programs, mentoring, career support and scholarships are implemented to support the participation and success of students from disadvantaged groups. In addition to these studies based on participant views to assess the impact of social justice policies on student achievement, it is recommended to develop various measurement and evaluation tools that support the effectiveness of policies with quantitative data. These tools can provide a more comprehensive understanding of the feasibility and effectiveness of social justice policies by measuring changes in student achievement more objectively.

Keywords: Education, social justice, education policy, education management.¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, aliihsan_guler@hotmail.com² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ozgurbaysal@hotmail.com³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, alinayir@gmail.com⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, mustafayuksel6483@gmail.com

Giriş

Her bireyin, aile geçmişi, kültürel mirası, sosyal koşulları veya ekonomik dezavantajlarına bakılmaksızın, kendi yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun eğitime erişimine olanak tanınması, eğitim alanında sıklıkla vurgulanan bir hedeftir (Young, 2006). Bu hedefin gerçekleştirilmesi genellikle hükümetlerin sorumluluğu altında değerlendirilir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesi, ilköğretimin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkes için zorunlu ve devlet okullarında ücretsiz olması gerektiğini belirtir. Devletlerin, vatandaşlarına aynı olanakları değil, eşit olanakları sunma amacını taşıması, eşit olmayan başlangıç koşullarıyla yola çıkan bireylerin bu eşitsizliklerden minimum düzeyde etkilenmesi için önemli bir adımdır (Tosun, 2021). Eğitim, maddi imkânlarla sahip olanların ulaşabildiği bir alan olarak görülmekten çıkarılmalıdır (Barry, 2004).

Eğitim kurumları, genellikle tek tip idealler yerine farklı okul kültürleri sergilemektedirler. Bu kurumlar, öğrenci ve aile profilleri dahil, çevresel özellikleri yansıtır. Sosyo-ekonomik olarak yoksun topluluklardaki okullar ile daha ayrıcalıklı mahallelerdeki okullar arasında belirgin farklar olduğu gözlemlenmiştir (Kurul, 2011). Eğitim derslerinin işleniş biçimi, farklı sosyal grupların ideallerine göre şekillenebilmektedir (Tan, 1990). Başarılı olması beklenen öğrenciler, yaratıcılık ve uyum yeteneklerinin geliştirilmesine odaklanan okulları tercih etme eğilimindedir (Yıldız, 2019). Diğer yandan, daha alt sosyal sınıflara hitap eden okullar, itaat, disiplin ve saygı gibi değerlere vurgu yapma eğilimindedir (Gök, 1999). Okul sistemi hem finansal kaynakların hem de öğrenci ve personelin sosyal bağlamının etkisi altında işlemektedir (Hill, 2010). Zengin topluluklardaki devlet okulları, genellikle dezavantajlı bölgelerdeki okullara kıyasla daha iyi teknoloji kaynaklarına ve fiziksel altyapıya sahiptir ve standartlaştırılmış sınavlarda daha yüksek performans gösterme eğilimindedir (Kurul, 2011).

Türkiye'de eğitim alanında sosyal adalet ve eşitlik üzerine yapılan çalışmalar, çoğunlukla okul yöneticileri ve öğretmenlerin bakış açılarına dayanmaktadır (Arar, Beycioğlu ve Oplatka, 2016; Bozkurt, 2018). Bu çalışmalar, sosyal adalet ve eşitlik önlemlerinin uygulanmasında yöneticiler arasında farklılıklar olduğunu ve bu önlemlerin kapsamlarının genişleyebileceğini ortaya koymaktadır. Geniş bir perspektiften bakıldığında, eğitim politikalarının marjinalleştirilmiş gruplar için sosyal adalet ve eşitliği sağlama kabiliyetine sahip olması gerekmektedir. Bu araştırmalar, Türk eğitim politikasının bu konularda ne kadar etkili olduğunu değerlendirmeyi amaçlamakta ve hem ulusal hem de uluslararası literatüre önemli katkılar sağlamayı hedeflemektedir. Eğitim, önemli bir mali yüke sahip olduğundan, bu maliyetin kim tarafından karşılanacağı önemli bir sorudur. Eğitimin mali yükü bireyler tarafından karşılanıyorsa, ekonomik eşitsizlikler bazı kişilerin eğitime erişimini engelleyebilir. Aile bütçelerinin kısıtlanması, özellikle kadınların eğitim olanaklarını sınırlayabilir. Devletin eğitimin finansmanını üstlenmesi durumunda, "Devlet eğitimi kime sunacak?" sorusu önem kazanır. Refah devleti çerçevesinde, tüm vatandaşlara eğitim sunma zorunluluğu, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin kaçınılmaz olduğu durumlarda, bu eşitsizliklerin kontrol altına alınması gerekliliğini ortaya çıkarır (Sağdıç, 2018).

Okul yöneticilerinin, eğitimde sosyal adalet politikalarına yönelik görüşlerinin anlaşılması, eğitim sistemini güçlendirmek adına kritik öneme sahiptir. Bu çalışmalar, yöneticilerin politika geliştirme süreçlerine katkıda bulunmalarını sağlayabilir. Yöneticilerin deneyimleri ve önerileri, sosyal adaleti destekleyen politikaların daha etkin bir şekilde tasarlanmasına ve uygulanmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, bu çalışmalar, eğitimde adaletin sağlanması ve eşitsizliklerin azaltılması amacına yönelik stratejilerin belirlenmesinde rehberlik ederek, daha kapsayıcı bir öğrenme ortamının oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Yöneticilerin

perspektifinden elde edilen bilgiler, politika yapıcılar için daha bilinçli ve etkili kararlar alınmasına yardımcı olabilir. Böylece, eğitim sistemi daha adil, dengeli ve destekleyici bir yapıya kavuşturulabilir.

Bu araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin eğitimde sosyal adalet politikalarına yönelik görüşlerini incelemektir. Bu genel kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Okul yöneticilerinin;

- Sosyal adaleti desteklemek amacıyla okulda hayata geçirilen politika veya uygulamaların öğrenci başarısına etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?
- Okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere yönelik farkındalığı artırmak amacıyla gerçekleştirdikleri iletişim stratejilerine ilişkin görüşleri nasıldır?
- Dezavantajlı gruplara mensup öğrencilerin katılımını ve başarısını artırmak için uygulanan destek programlarına ilişkin görüşleri nasıldır?
- Sosyal adalet politikalarının okuldaki öğrenci-öğretmen ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Çalışmada nitel bir araştırma yaklaşımı olan durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, genellikle belirli bir olayı, durumu, grup ya da bireyi detaylı bir şekilde inceleyen, betimsel ve analitik bir araştırma metodudur. Araştırmacının olayın içine dalarak gerçekleştirdiği bu tür bir çalışma, genellikle somut bir bağlam içinde gerçekleşen olayların, süreçlerin ve etkileşimlerin anlaşılmasına odaklanır (Noble & Smith, 2015). Durum çalışması yönteminin tercih edilmesinin temel nedeni, eğitimde sosyal adalet ve eşitlik konularını derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde inceleyebilmek içindir. Bu yöntem, özellikle belirli okullar, öğretmenler, öğrenciler veya politikalar gibi spesifik durumları detaylı olarak ele alarak, bu durumların karmaşık ve dinamik yapısını, bireysel ve toplumsal bağlam içerisinde daha iyi anlamaya olanak tanır.

Çalışma grubu

Araştırma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın merkez ilçelerinde bulunan ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan 16 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Bu yöneticiler, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda çalışmaktadırlar. Katılımcı seçiminde öncelikle kriter örnekleme yöntemi uygulanmış, burada temel kriterimiz eğitim yöneticisi olmak şeklinde belirlenmiştir. İlk aşamada, bu kriteri karşılayan potansiyel katılımcılar tespit edilmiştir. Ardından, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile bu potansiyel katılımcılar arasından, araştırmacıların daha kolay iletişim kurabileceği ve erişebileceği bireyler araştırma grubuna dahil edilmiştir. Bu iki aşamalı yaklaşım, hem araştırmanın kriterlerine uygun bir örneklem grubu oluşturmayı hem de pratikte ulaşılabilirliği sağlamayı amaçlamıştır.

Tablo 1. Araştırmaya katılanların demografik değişkenleri

Kod	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem Yılı	Öğrenim Durumu
K1	Erkek	Okul Müdürü	30	5	Lisans
K2	Kadın	Okul Müdür Yardımcısı	28	3	Yüksek Lisans
K3	Erkek	Okul Müdürü	35	8	Lisans
K4	Kadın	Okul Müdür Yardımcısı	32	6	Lisans
K5	Erkek	Okul Müdürü	40	12	Lisans
K6	Kadın	Okul Müdür Yardımcısı	27	2	Lisans
K7	Erkek	Okul Müdürü	34	7	Lisans
K8	Kadın	Okul Müdür Yardımcısı	31	4	Yüksek Lisans
K9	Erkek	Okul Müdürü	38	10	Lisans
K10	Kadın	Okul Müdür Yardımcısı	29	5	Lisans
K11	Erkek	Okul Müdürü	33	9	Yüksek Lisans
K12	Kadın	Okul Müdürü	26	2	Yüksek Lisans
K13	Erkek	Okul Müdürü	37	11	Lisans
K14	Kadın	Okul Müdürü	30	6	Lisans
K15	Erkek	Okul Müdürü	36	8	Lisans
K16	Erkek	Okul Müdür Yardımcısı	28	4	Yüksek Lisans

Tablo 1'de, araştırmaya katılanların demografik özellikleri yer almaktadır. Bu tablo, katılımcıların cinsiyet, branş, yaş, kıdem ve öğrenim durumu gibi önemli değişkenleri içermektedir.

Araştırmanın çalışma grubu 9'u erkek (%56.25), 7'si de (%43.75) kadın olmak üzere toplam 16 kişiden oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımı incelendiğinde, erkek okul müdürlerinin biraz daha fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Araştırmaya katılan okul yöneticileri iki farklı branşa ayrılmıştır: Okul Müdürleri ve Okul Müdür Yardımcıları. Toplamda 16 katılımcının 10'u Okul Müdürü (%62.5), 6'sı ise Okul Müdür Yardımcısıdır (%37.5). Bu dağılım, okul müdürlerinin daha baskın olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların yaşları 26 ile 40 arasında değişmektedir. Ortalama yaş değeri hesaplanarak grup içindeki yaş dağılımı değerlendirilebilir. Bu sayede araştırmaya katılan okul yöneticilerinin genel yaş ortalaması belirlenerek yaş gruplarına göre yüzdelik dağılım analizi yapılabilir.

Kıdem dağılımına baktığımızda, katılımcıların kıdem süreleri 2 ile 12 yıl arasında değişmektedir. Ortalama kıdem süresi hesaplanabilir ve bu değerle birlikte kıdem gruplarına göre yüzdelik dağılım analizi yapılabilir.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin öğrenim düzeyleri Lisans ve Yüksek Lisans olarak iki ana kategoriye ayrılmıştır. Katılımcıların 11'i Lisans derecesine (%68.75), 5'i ise Yüksek Lisans derecesine (%31.25) sahiptir. Bu durum, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin genel olarak Lisans derecesine sahip olduğunu göstermektedir.

Veri toplama araçları

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri, araştırmacı tarafından belirlenen önceden tanımlanmış bir dizi sorunun sorulduğu, ancak aynı zamanda katılımcılara özgürce düşüncelerini ifade etme fırsatı tanıyan bir görüşme yaklaşımını ifade eder (Patton, 1987). Bu tür görüşmeler, hem belirli konular hakkında önceden belirlenmiş sorular içerir hem de katılımcılara kendi deneyimlerini ve görüşlerini

paylaşma özgürlüğü tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun geliştirilmesi sırasında, ilgili soruların dahil edilmesini sağlamak için ilgili literatür kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Formun giriş bölümünde araştırmanın amaçları, metodolojisi, süreci, katılımcı beklentileri, gönüllü katılım ve etik kurallar özetlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 5 demografik soru ve 4 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Bu süreçte, soruların uygunluğunu ve etkinliğini değerlendirmek amacıyla bir uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu, soruların amaca hizmet edip etmediğini, konuyla ilgili yeterli derinliğe sahip olup olmadığını kontrol etmek ve soruların anlaşılabilirliğini artırmak için önemli bir adımdır. Uzmanın geri bildirimleri, soruların daha etkin ve kapsamlı olmasını sağlamak için dikkate alınmıştır.

Verilerin toplanması

Araştırmacılar, çalışmanın verilerini yüz yüze görüşmelerle elde edilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılarla iletişime geçilerek görüşmenin amacı açıklanmış ve yaklaşık bir saat sürecek bir randevu ayarlamaları istenmiştir. Toplam 16 katılımcı ile tercihlerine göre uygun ortamlarda görüşmeler yapılmış ve görüşmelerden elde edilen veriler derhal yazıya dökülmüştür. Araştırma grubuyla yapılan görüşmelerde herhangi bir kayıt cihazı kullanılmamıştır. Görüşmeler kapsamlı veri elde etmek amacıyla gerçekleştirilmiş ve süreleri 30 ila 100 dakika arasında değişmiştir. Katılımcılarla deneyimleri, bunların arkasındaki nedenler, ilgili süreç ve katılımlarının detayları hakkında kapsamlı görüşmeler yapılmıştır. Bu, katılımcıların görüşlerini derinlemesine değerlendirmek için yapılmıştır.

Güvenilirlik ve geçerlilik

Güvenilirlik ve geçerlilik açısından, nitel araştırmada iç geçerlilik, araştırmacının incelenen olguyu ne ölçüde doğru ve tarafsız bir şekilde açıkladığı ile ilgilidir. İç geçerliliği artırmak için yapılan kontrollerden biri, toplanan kategorilerin ve içeriklerin anlamlılığının yanı sıra araştırma materyalinin kategorizasyonunun uygunluğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu noktada, yapılan görüşmelerin doğrulanması ve her aşamada oybirliği sağlanması iç geçerliliği artırmıştır. Ayrıca, eğitmenlerin bakış açılarından alınan ifadelerin kelimesi kelimesine kullanılması, bilgilerin güvenilirliğini artırmaktadır (Baltacı, 2018).

İç tutarlılık kontrolü için, araştırmacılar, veri analizi sırasında oluşturulan kategorileri incelemiş ve her bir grubun araştırmanın amaçlarına ve sorularına uygun olduğunu teyit etmiştir. Ayrıca, kategoriler ve alt kategoriler arasındaki bağlantılar değerlendirilmiş ve doğrulama süreci, kategorilerin birbirleriyle tutarlı ve mantıklı ilişkiler sergilediğini teyit etmiştir. Bağımsız bir araştırmacı da veri işleme prosedürünü ve sonuçları değerlendirerek iç geçerliliği ve iç tutarlılığı artırmıştır. Sonuç olarak, yapılan bu kontroller, araştırmanın iç geçerliliğini ve iç tutarlılığını sağlamış ve bulguların güvenilirliğini artırmıştır.

Verilerin analizi

Görüşmelerden toplanan veriler içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizi, elde edilen verilerin kavramsallaştırılması, ortaya çıkan kavramlarla uyumlu olacak şekilde mantıklı bir şekilde düzenlenmesi ve ardından verileri açıklayan konunun belirlenmesi, tanımlanması ve kategorize edilmesi sürecini ifade eder. Esasen içerik analizi, benzer öğelerin belirli kavramlar ve konular temelinde kategorize edilmesini ve daha sonra okuyucu için tutarlı bir şekilde düzenlenmesini ve yorumlanmasını içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen kavramlar, tümevarım yaklaşımı kullanılarak içerik analizinde ayırık öğeler olarak kullanılmıştır. Her bir fikir kategorize edilirken bağlam alanları

dikkatle değerlendirilmiştir. Gruplama prosedürünün ardından, her bir grubun tematik temsilini belirlemek için bireysel gruplar ve cümle grupları bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Temalar daha sonra kodlar ve frekanslar kullanılarak yorumlanmıştır.

Bulgular

Sosyal adaleti desteklemek amacıyla okulda hayata geçirilen politika veya uygulamaların öğrenci başarısına etkisine ilişkin değerlendirme

Araştırmanın ilk sorusuna ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sosyal adaleti desteklemek amacıyla okulda hayata geçirilen politika veya uygulamaların öğrenci başarısına etkisine ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Sosyal Adalet Politikalarının Öğrenci Başarısına Etkisi	Akademik performansı artırma	3
	Başarı farklarını azaltma	3
	İletişim ve dayanışma	3
	Katılımı artırma	3
	Motivasyonu artırma	2
	Fırsat eşitliği	2
	Özgüven	1

Tablo 2 incelendiğinde; sosyal adaleti desteklemek amacıyla okulda hayata geçirilen politika veya uygulamaların öğrenci başarısına etkisini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin katılımcı görüşlerinin, sosyal adalet politikalarının öğrenci başarısına etkisi teması altında toplandığı görülmektedir. Sosyal adalet politikalarının öğrenci başarısına etkisi teması altında; akademik, performansı artırma, başarı farklarını azaltma, iletişim ve dayanışma, katılımı artırma, motivasyonu artırma, fırsat eşitliği ve özgüven isimli yedi kod bulunduğu görülmektedir. Kaynaştırma sınıfındaki fırsatlar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K4): "Sosyal adalet politikalarının uygulanmasının, öğrencilerin özgüvenlerini artırarak akademik performanslarına olumlu bir katkı sağladığını düşünüyoruz."

(K1): "Öğrenci başarısına etkisiyle birlikte sosyal adalet politikalarını değerlendirirken, özellikle öğrenciler arası başarı farklarını azalttığını gözlemliyoruz."

(K3): "Okulumuzdaki sosyal adalet politikaları sayesinde öğrenciler arasında daha sağlıklı bir iletişim ve dayanışma ortamı oluştu; bu da öğrenci başarısını olumlu bir şekilde etkiliyor."

(K11): "Politikaların öğrenci başarısına olan etkisi, öğrencilerin derslere daha aktif katılması ve öğrenme süreçlerine daha fazla odaklanmasıyla ölçülebilir."

(K16): "Politikaların öğrenci başarısına olan etkisi, öğrencilerin eğitim süreçlerine daha fazla katılım göstermeleri ve öğrenme motivasyonlarının artmasıyla ölçülebilir."

(K14): "Politikaların etkisi, öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırarak sınıf içi etkileşimlerini ve dolayısıyla başarılarını olumlu yönde etkiliyor."

(K10): "Sosyal adalet politikaları, öğrenciler arasında eşit fırsatlar sağlayarak başarıyı destekliyor ve motivasyonu yükseltiyor."

Okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere yönelik farkındalığı artırmak adına benimsenen iletişim stratejilerine ilişkin değerlendirme

Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere yönelik farkındalığı artırmak adına benimsenen iletişim stratejilerine ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
	İletişim stratejileri ve dijital platformlar	3
Okul İçinde	Topluluk içinde iletişimi güçlendirmek	2
Çeşitliliği Artırma	Kültür ve dil destek grupları oluşturma	2
	Öğrenci ve veli iletişim günleri ve anketler	2
Topluluk İçinde	Toplantılar, seminerler ve atölye çalışmaları	4
Farkındalığı	Konferanslar ve paneller ile bilgilendirme	3
Artırma	Öğrenci grupları ve sosyal medya kullanımı	2

Tablo 3 incelendiğinde; okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere yönelik farkındalığı artırmak adına benimsenen iletişim stratejilerine ilişkin katılımcı görüşlerinin, okul içinde çeşitliliği artırma ve topluluk içinde farkındalığı artırma olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Okul içinde çeşitliliği artırma teması altında; iletişim stratejileri ve dijital platformlar, topluluk içinde iletişimi güçlendirmek, kültür ve dil destek grupları oluşturma ve öğrenci ve veli iletişim günleri ve anketler isimli dört kod bulunduğu görülmektedir. Okul içinde çeşitliliği artırma konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K6): "Okulumuzda herkesin fikir ve önerilerine açık olduğunu vurgulamak için düzenli olarak öğrenci temsilcileri ve veli dernekleriyle iletişim kuruyoruz."

(K4): "Okulumuzda çeşitliliği desteklemek amacıyla sosyal medya ve okul web sitesi gibi dijital platformları etkin bir şekilde kullanarak topluluğumuza bilgi iletme stratejilerini benimsiyoruz."

(K9): "Okulumuzdaki farklı kültür ve etnik gruplara yönelik olarak düzenlediğimiz kültür günleri ve etkinliklerini, velilere düzenli olarak duyurarak katılımı artırmayı hedefliyoruz."

(K14): "Çeşitlilik ve eşitsizlik konularında farkındalığı artırmak adına okul içindeki etkileşimi artırmak için öğrenci ve veli iletişim günleri düzenliyoruz."

(K2): "İletişim stratejilerimiz arasında, okul içinde çeşitliliği vurgulayan afişler ve duyurular kullanarak öğrencilere ve velilere yönelik bilgilendirme çalışmalarını içeriyoruz."

Topluluk içinde farkındalığı artırma teması altında; toplantılar, seminerler ve atölye çalışmaları, konferanslar ve paneller ile bilgilendirme ve öğrenci grupları ve sosyal medya kullanımı isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Topluluk içinde farkındalığı artırma konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K3) "Çeşitlilik ve eşitsizlik konularında farkındalığı artırmak için düzenli olarak seminerler ve atölye çalışmaları düzenliyoruz, bu sayede topluluk içinde daha açık bir iletişim sağlıyoruz."

(K1) "Okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere karşı farkındalığı artırmak adına, düzenli olarak öğrenci ve öğretmen toplantıları düzenliyoruz ve bu platformlarda farklı bakış açılarına yer veriyoruz."

(K10)"Eşitlik ve çeşitlilik konularında farkındalığı artırmak adına öğrenci grupları oluşturuyoruz ve bu gruplar aracılığıyla düzenlenen etkinlikleri okul topluluğuyla paylaşıyoruz."

(K8) "Çeşitlilik ve eşitsizliklere dikkat çekmek adına düzenlediğimiz konferans ve panelleri, öğrencilere ve ailelere yönelik düzenli bilgilendirme toplantılarıyla destekliyoruz."

Dezavantajlı gruplara mensup öğrencilerin katılımını ve başarısını artırmak için uygulanan destek programlarına ilişkin değerlendirme

Araştırmanın üçüncü sorusuna ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Dezavantajlı gruplara mensup öğrencilerin katılımını ve başarısını artırmak için uygulanan destek programlarına ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Akademik Destek Programları	Öğrenme desteği	3
	Yetiştirme etkinlikleri	2
	Akademik takviye	1
Bireysel Gelişimi Destekleme Programları	İnteraktif eğitim	4
	Mentorluk ve kariyer destek	2
	Akran ve sosyal destek	2
	Burs ve özel etkinlik	2

Tablo 4 incelendiğinde; dezavantajlı gruplara mensup öğrencilerin katılımını ve başarısını artırmak için uygulanan destek programlarına ilişkin katılımcı görüşlerinin, akademik destek programları ve bireysel gelişimi destekleme programları olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Akademik destek programları teması altında; öğrenme desteği, yetiştirme etkinlikleri ve akademik takviye isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Okul içinde çeşitliliği artırma konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1) "Dezavantajlı gruplara mensup öğrencilerin katılımını ve başarısını desteklemek için okulumuzda düzenlediğimiz bireysel öğrenme destek programları, öğrencilerin eksikliklerini gidermelerine yardımcı oluyor."

(K2)"Okulumuzda uyguladığımız akademik takviye programları, özellikle dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere ekstra destek sağlayarak sınıf içindeki başarılarını artırmayı amaçlamaktadır."

(K5) "Dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere yönelik düzenlediğimiz destekleme ve yetiştirme kursları, öğrencilere ekstra ders imkânı sunarak sınıf içindeki başarılarını artırmayı amaçlamaktadır."

(K7) "Dezavantajlı öğrencilere yönelik düzenlediğimiz atölye çalışmaları, öğrencilere ekstra pratik imkânı sunarak akademik becerilerini artırmayı amaçlamaktadır."

Bireysel gelişimi destekleme programları teması altında; interaktif eğitim, mentorluk ve kariyer destek, akran ve sosyal destek ve burs ve özel etkinlik isimli dört kod bulunduğu görülmektedir. Bireysel gelişimi destekleme programları konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K14) "Okulumuzda uyguladığımız online öğrenme platformları, dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere evde ekstra destek sağlayarak akademik başarılarını desteklemeyi hedefliyor."

(K16) "Okulumuzda uyguladığımız öğrenci koçluğu programları, dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere bireysel rehberlik sunarak akademik başarılarını desteklemeyi hedefliyor."

(K3) "Dezavantajlı öğrencilere yönelik düzenlediğimiz mentorluk programları, öğrencilere bireysel rehberlik ve destek sunarak başarılarını artırmaya yönelik bir platform oluşturuyor."

(K8) "Okulumuzda uyguladığımız burs ve öğrenim destek programları, maddi sıkıntı içinde olan öğrencilere ekonomik destek sağlayarak katılımlarını artırmayı hedefliyor."

(K6) "Okulumuzda uyguladığımız akran destek programları, dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere sınıf içinde dayanışma ve yardımlaşma ortamı oluşturarak başarılarını desteklemektedir."

Sosyal adalet politikalarının okuldaki öğrenci-öğretmen ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirme

Araştırmanın dördüncü sorusuna ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyal adalet politikalarının okuldaki öğrenci-öğretmen ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	f
Sosyal Adaletin Öğretmen-Öğrenci İlişkilerine Etkileri	Güven verme	5
	İletişimi güçlendirme	3
	İletişimde açıklık	3
	Motivasyon	2
	İlgi artışı	2
	Öğrenme ortamının iyileştirilmesi	1
	Demokratik katılım	1

Tablo 5 incelendiğinde; sosyal adalet politikalarının okuldaki öğrenci-öğretmen ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin katılımcı görüşlerinin, sosyal adaletin öğretmen-öğrenci ilişkilerine etkileri teması altında toplandığı görülmektedir. Sosyal adaletin öğretmen-öğrenci ilişkilerine etkileri teması altında; güven verme, iletişimi güçlendirme, iletişimde açıklık, motivasyon, ilgi artışı, öğrenme ortamının iyileştirilmesi, demokratik katılım isimli yedi kod bulunduğu

görülmektedir. Sosyal adaletin öğretmen-öğrenci ilişkilerine etkileri konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K14) *"Politikaların etkisi, öğrenci-öğretmen etkileşimlerinde daha fazla karşılıklı güven oluşturarak, öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlıyor."*

(K7) *"Politikaların öğrenci-öğretmen ilişkilerine etkisi, öğrencilerin öğretmenlere daha rahat bir şekilde yaklaşmalarını ve sorunları konuşmalarını teşvik ederek, iletişimi güçlendiriyor."*

(K1) *"Sosyal adalet politikalarının öğrenci-öğretmen ilişkilerine olan etkisi, öğrencilerin öğretmenlere daha açık ve güvenli hissetmelerine katkı sağlayarak pozitif bir etki yaratmaktadır."*

(K2) *"Okulumuzdaki sosyal adalet politikaları, öğrenci-öğretmen etkileşimlerini olumlu yönde etkileyerek, iletişimde daha açık ve saygılı bir atmosfer oluşturuyor."*

(K10) *"Sosyal adalet politikalarının uygulanmasıyla öğrenci-öğretmen ilişkilerinde yaşanan olumlu değişimler, öğrencilerin derse olan ilgilerini artırarak başarılarını destekliyor."*

(K11) *"Politikaların etkisi, öğrenci-öğretmen etkileşimlerinde daha açık iletişimi beraberinde getirerek, öğrencilerin sorunlarını daha rahat bir şekilde paylaşımlarına olanak tanıyor."*

(K4) *"Politikaların öğrenci-öğretmen ilişkilerine etkisi, öğrencilerin daha fazla katılım göstermelerini teşvik ederek sınıf içinde daha olumlu bir öğrenme ortamı oluşturuyor."*

(K8) *"Sosyal adalet politikalarının uygulanması, öğrenci-öğretmen etkileşimlerini daha demokratik bir zeminde gerçekleştirerek, öğrencilerin karar alma süreçlerine daha etkin katılımını sağlıyor."*

Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın sonuçlarına göre, sosyal adaleti desteklemek amacıyla okulda hayata geçirilen politika ve uygulamaların öğrenci başarısına olan etkileri çeşitli katılımcı görüşleri üzerinden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler, sosyal adalet politikalarının öğrenci başarısına geniş bir yelpazede etki sağladığını ortaya koymaktadır. Akademik alandaki başarıyı artırma, başarı farklarını azaltma, iletişim ve dayanışmayı güçlendirme, katılımı artırma, motivasyonu yükseltme, fırsat eşitliği sağlama ve öğrencilerin özgüvenini artırma gibi faktörler, sosyal adalet politikalarının olumlu etkileri arasında sıralanmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, sosyal adaleti desteklemek amacıyla okulda hayata geçirilen politika ve uygulamaların öğrenci başarısına etkileri geniş bir perspektiften değerlendirilmiştir. Akademik alandaki başarı, başarı farklarının azaltılması, iletişim ve dayanışmanın güçlenmesi, katılımın artırılması, motivasyonun yükseltilmesi, fırsat eşitliği sağlanması ve öğrencilerin özgüvenlerinin artırılması gibi faktörler, sosyal adalet politikalarının olumlu etkileri olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Bali, Cronin ve Jhangiani'nin (2020) çalışması da sosyal adalet politikalarının öğrenci başarısına olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Bulguların benzerlik gösterdiği bu iki çalışma, sosyal adalet politikalarının çeşitli boyutlarda olumlu sonuçlar elde ettiğini göstermektedir. Örneğin, akademik başarıyı artırma ve başarı farklarını azaltma gibi kritik unsurların her iki çalışmada da ön planda olması, sosyal adalet politikalarının geniş bir öğrenci kitlesi üzerinde etkili olduğunu

düşündürmektedir. DeMatthews, Serafini ve Watson'un (2021) çalışması da bu bağlamda dikkate alınabilir. Her iki çalışmanın benzer bulgulara ulaşması, sosyal adalet politikalarının öğrenci başarısına olumlu yönde katkı sağladığına dair güçlü bir kanıt sunmaktadır. Bu tutarlılık, sosyal adalet politikalarının eğitim sistemi içinde genel bir etki yaratabileceğini göstermekte ve bu alandaki politika geliştirmeye önemli bir rehberlik sağlamaktadır.

Okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere yönelik farkındalığı artırmak adına benimsenen iletişim stratejilerine ilişkin katılımcı görüşlerinin, okul içinde çeşitliliği artırma ve topluluk içinde farkındalığı artırma olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmüştür. Okul içinde çeşitliliği artırma iletişim stratejileri ve dijital platformlar, topluluk içinde iletişimi güçlendirmek, kültür ve dil destek grupları oluşturma ve öğrenci ve veli iletişim günleri ve anketler olarak ifade edilmiştir. Topluluk içinde farkındalığı artırma ise toplantılar, seminerler ve atölye çalışmaları, konferanslar ve paneller ile bilgilendirme ve öğrenci grupları ve sosyal medya kullanımı şeklindedir. Bulguların, okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere karşı farkındalığı artırmak adına benimsenen iletişim stratejileri üzerine odaklandığı görülmektedir. Katılımcı görüşlerine dayalı olarak, bu stratejiler iki ana temada toplanmıştır: okul içinde çeşitliliği artırma ve topluluk içinde farkındalığı artırma. Okul içinde çeşitliliği artırma stratejileri arasında dijital platformların kullanımı, iletişimi güçlendirmek amacıyla kültür ve dil destek gruplarının oluşturulması, öğrenci ve veli iletişim günleri ve anketler ön plana çıkmaktadır. Topluluk içinde farkındalığı artırma ise toplantılar, seminerler, atölye çalışmaları, konferanslar, paneller, öğrenci grupları ve sosyal medya kullanımı gibi yöntemleri içermektedir. Mavrogordato ve White'in (2020) çalışması, bu bulgularla benzer bir çerçeve sunmaktadır. Eğitimde çeşitliliğin ve farkındalığın artırılmasına yönelik iletişim stratejilerine odaklanan bu çalışma, dijital platformlar, kültür ve dil destek grupları, iletişim etkinlikleri gibi stratejileri ortaya konmuştur. Benzerliklerin ortaya çıkması, okul içinde ve topluluk içinde farkındalığı artırmaya yönelik stratejilerin genelde etkili olduğunu ve bu yönde benzer uygulamaların benimsendiğini düşündürmektedir. Shields ve Hesbol'un (2020) çalışması da bu bağlamda değerlendirilebilir. Eğer bu kaynak, okul içinde çeşitliliği artırma ve topluluk içinde farkındalığı artırma stratejilerini ele alıyorsa, bu çalışmanın bulgularıyla benzerlik gösterdiği belirtilebilir. Böylece, benzer sonuçlar elde eden farklı kaynaklar, öne çıkan iletişim stratejilerinin genelde etkili olduğunu ve bu stratejilerin çeşitli eğitim bağlamlarında benzer biçimde uygulandığını göstermektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu bulgulara göre, dezavantajlı gruplara mensup öğrencilerin katılımını ve başarısını artırmak amacıyla uygulanan destek programları, katılımcı görüşleri üzerinden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler, destek programlarının genel olarak iki ana tema altında toplandığını göstermektedir: akademik destek programları ve bireysel gelişimi destekleme programları. Akademik destek programları, öğrenme desteği, yetiştirme etkinlikleri ve akademik takviye gibi unsurları içermektedir. Bu stratejiler, öğrencilerin akademik başarılarını güçlendirmek ve eğitimdeki farklılıkları azaltmak amacıyla uygulanmaktadır. Öte yandan, bireysel gelişimi destekleme programları, interaktif eğitim, mentorluk ve kariyer destek, akran ve sosyal destek, burs ve özel etkinlik gibi çeşitli unsurları içermektedir. Bu programlar, öğrencilerin bireysel gelişimlerini desteklemek ve dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere özel ihtiyaçlarına uygun destek sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Shields ve Hesbol'un (2020) çalışması, bu sonuçlarla paralellik göstermektedir. Akademik destek ve bireysel gelişimi destekleme programlarına vurgu yapılması, bu tür stratejilerin genelde etkili olduğunu ve farklı çalışmalarda benzer amaçlar doğrultusunda benzer uygulamaların benimsendiğini göstermektedir. Lewis'in (2001) çalışması da bu

bağlamda değerlendirilebilir. Eğer bu kaynak, dezavantajlı gruplara yönelik destek programlarını benzer bir perspektifle ele alınmış, bu çalışmanın sonuçları ile benzerlikler içerdiği görülmüştür. Destek programlarının etkileri konusundaki genel anlayışı desteklemektedir. Bu tutarlılık, dezavantajlı gruplara yönelik destek programlarının genelde benzer etkileri ortaya koyduğuna dair güçlü bir işaret olabilir.

Çalışmanın katılımcı görüşlerine göre, sosyal adalet politikalarının okuldaki öğrenci-öğretmen ilişkileri üzerindeki etkileri incelenmiş ve bu etkiler sosyal adaletin öğretmen-öğrenci ilişkilerine yansımıştır. Güven verme, iletişimi güçlendirme, iletişimde açıklık, motivasyon, ilgi artışı, öğrenme ortamının iyileştirilmesi ve demokratik katılım gibi unsurlar bu etkiler arasında öne çıkmaktadır. DeMatthews, Serafini ve Watson'un (2021) çalışması, benzer bir perspektifi sunmaktadır. Sosyal adalet politikalarının öğrenci-öğretmen ilişkilerine etkilerini değerlendirmekte güven, iletişim ve demokratik katılım gibi anahtar kavramlara odaklanması, iki çalışmanın benzer sonuçlar ortaya koyduğunu düşündürebilir. Mavrogordato ve White'in (2020) çalışması da bu bağlamda değerlendirilebilir. Öğretmen-öğrenci ilişkilerine sosyal adalet politikalarının etkilerini incelemiş ve benzer temaları ele almıştır. Bu çalışmanın bulguları ile birlikte değerlendirilmesi, benzer sonuçların ortaya çıkabileceğini düşündürebilir. Her iki kaynak da sosyal adalet politikalarının öğrenci-öğretmen ilişkilerine benzer olumlu etkiler sağladığına dair kanıtlar niteliktedir.

Öneriler

Uygulamaya Dayalı Öneriler

- Okulların, öğrencilerin akademik başarısını artırmak için sosyal adalet politikalarını destekleyen programları ve aktiviteleri uygulaması önerilir. Bu programlar, öğrencilerin eğitimdeki çeşitlilik ve farklılıkları anlamalarına yardımcı olabilir ve eğitim süreçlerinde daha kapsayıcı bir yaklaşım geliştirmelerine imkân tanıyabilir.
- Özellikle dezavantajlı gruplara mensup öğrencilere yönelik özel destek programlarının geliştirilmesi önemlidir. Bu programlar, fırsat eşitliğini sağlamak ve tüm öğrencilerin potansiyellerini en iyi şekilde kullanmalarına yardımcı olmak için tasarlanmalıdır.
- Öğrenci ve velilere yönelik iletişim günlerinin ve anketlerin düzenlenmesi, okuldaki çeşitlilik ve eşitsizliklere dair farkındalığı artırmak amacıyla önemlidir. Bu etkinlikler, okul topluluğunun çeşitliliğini anlamasına ve kabul etmesine katkıda bulunabilir.
- Kültürel ve dilsel çeşitliliği destekleyecek grupların oluşturulması, öğrenci ve öğretmenlerin bu konulardaki anlayışlarını ve duyarlılıklarını geliştirebilir. Bu gruplar, okul topluluğunda daha kapsayıcı ve hoşgörülü bir atmosferin oluşmasına yardımcı olabilir.

Araştırmaya Dayalı Öneriler

- Akademik destek programları ve yetiştirme etkinliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini incelemek için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu araştırmalar, bu tür programların etkinliğini ölçmeye ve iyileştirmeye yönelik önemli bilgiler sağlayabilir.
- Bireysel gelişim programlarının öğrenci başarısı ve motivasyonu üzerindeki etkilerini değerlendirmek için detaylı çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar, öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimlerine nasıl katkıda bulunduğunu anlamak için kritik öneme sahiptir.

- Sosyal adalet politikalarının öğretmen-öğrenci ilişkilerine olan etkisini detaylı şekilde inceleyen araştırmaların yapılması önerilir. Bu araştırmalar, öğretmenlerin ve öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimlerinde bu politikaların nasıl bir rol oynadığını ortaya koyabilir.
- Bu politikaların öğrenme ortamına, öğrenci motivasyonuna ve ilgisine olan etkilerini değerlendiren kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilmesi önemlidir. Bu çalışmalar, eğitim ortamlarını daha verimli ve destekleyici hale getirmek için gerekli bilgileri sağlayabilir.

Kaynaklar

- Arar, K. Beycioglu K. & Oplatka I. (2016). A cross-cultural analysis of educational leadership for social justice in Israel and Turkey: Meanings, actions and contexts. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 4(6), 40-121.
- Bali, M., Cronin, C., & Jhangiani, R. S. (2020). Framing Open Educational Practices from a Social Justice Perspective. *Journal of Interactive Media in Education*, 2020(1), 50-99.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 231-274.
- Barry, N. (2004). *Modern siyaset teorisi*, Kanıt Yayıncılık.
- Bozkurt, B. (2018). *Sosyal adalet liderliği ile yöneticiye bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep
- Bursa, S. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal adalet algı ve deneyimleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- DeMatthews, D. E., Serafini, A., & Watson, T. N. (2021). Leading inclusive schools: Principal perceptions, practices, and challenges to meaningful change. *Educational Administration Quarterly*, 57(1), 3-48.
- Gök, F. (1999). 75 yılda eğitim. Tarih Vakfı Yayınları.
- Gürgen, B., (2017). *Okullarda sosyal adalet algısının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Hill, D. (2003). Global neo-liberalism, the deformation of education and resistance. *University College Northampton, UK*, 1(1),10-21.
- Kurul, N. (2011). Neo-liberalizm, kentsel çelişki ve kutuplaştırıcı eğitim üzerine düşünceler. *Eleştirel Pedagoji Dergisi* 1(5), 3-12.
- Lewis, J. B. (2001). Social justice, social studies, social foundations. *The Social Studies*, 92(5). 189-192.
- Mavrogordato, M., & White, R. S. (2020). Leveraging policy implementation for social justice: How school leaders shape educational opportunity when implementing policy for English learners. *Educational Administration Quarterly*, 56(1), 3-45.
- Noble, H. & Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35.
- Parekh, B. C. (2000). *Rethinking multiculturalism: Cultural diversity and political theory*. UK : MacMillan Press.

- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Interviewing: Principles And Practices, W.C. Brown Publishers. Dubuque: Iowa
- Sağdıç, A. (2018). *Okullarda sosyal adalet uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Shields, C. M., & Hesbol, K. A. (2020). Transformative leadership approaches to inclusion, equity, and social justice. *Journal of School Leadership*, 30(1), 3-22.
- Tan, M. (1990). Eğitim sosyolojisinde değişik yaklaşımlar: işlevselci pradiğma ve çatışmacı paradigma. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 23(2), 557-571.
- Tosun, F. Ç. (2021). Türk eğitim politikalarında sosyal adalet ve eşitlik. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 5(3), 348-368.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız, A. (2019). Eleştirel pedagojinin gelişiminde bir kilometre taşı: kapitalist Amerika'da eğitim. *Eleştirel Pedagoji Dergisi* 1(5), 6-11.
- Young, I. M. (2006). Education in the context of structural injustice: a symposium response. *Educational Philosophy and Theory*, 38(1), 93-103.